Observatoriulu ese de doue ori in septemana, Mercurea si Sambat'a.

Pretiulu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau càte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare càte 7 cr., la a dou'a si a trei'a càte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului „Observatoriulu“ in Sibiiu.

Nr. 77. — Sibiiu, Mercuri 24/6 Octobre. — **1880.**

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIIU

Legi electorali. Activitate, sau Resistentia passiva.

IV. In memorialulu citatu mai in susu, dn. Josifu Hossu si colegii sei deputati romani ardeleni unionisti din a. 1871 *) incepu instructivulu operatu cu scirea, cà ministeriulu si partid'a sa inca totu nu voiesce se dea in revisiune legea electorala transilvana dela 1848. Dupace inse de acea lege se interessédia toti locuitorii Transilvaniei fàra distinctiune de nationalitate si de confessiune; dupace aceeasi lege a provocatu in anulu 1869 „passivitatea romaniloru, insocita de inversiunare si ura (elkeseredés és gyülölet)“, — densii credu, cà gubernulu este nu numai competente, dara si obligatu a face, cá acea inversiunare si ura se dispara. Art. II din a. 1848 are doue defecte principali, care lovescu si nimicescu egalitatea de drepturi. Acelea defecte sau scaderi essentiali sunt: 1. spoliarea poporului de dreptulu electorale; 2. disproportiunea ne mai audita a alegatoriloru in colegiile (cercurile) electorali.

Acésta este introductiunea acelui memorialu. De aci incolo elu se desface in cinci parti.

Partea I coprinde analis'a legei, care de si ar trebui se ne fia cunoscuta la toti fàra esceptiune, totusi o reproducemu si acilea din nou, in prescurtare. Sunt deci alegatori: 1. in cetati si orasie cu senate (consiliu municipale) a) toti càti possedu càte o casa sau vreunu locu pretiuitu in valóre de 300 fl. (60 galbini); b) toti mesterii, negutiatorii si fabricantii, sub conditiune cá se lucre macaru numai cu càte unu sodalu; c) toti càti voru adeveri cà au unu venitu anuale de celu puçinu 100 fl. (20 galbini! adeca si cersitorii!); d) fàra nici-unu venitu, toti doctorii, chirurgii, advocatii, inginerii, artistii academici, professorii, membrii academiei ung., preotii, capellanii si docentii; e) toti càti au fostu pàna acuma cetatieni (Bürger) jurati, acum inse nu mai potu inplini conditiunile de mai susu (au ajunsu adeca la sapa de lemnu, cersitori). Cu alte cuvente: in orasiele Transilvaniei existe dupa lege sufragiulu universale.

2. In comitate (districte), in secuime si sasime au dreptu de alegere: a) toti nobilii càti au etatea de 20 ani, toti locuitorii orasieleloru care nu au senatu, totu in conditiunile de mai susu sub a) b) c) d) e); din contra c) in tóte comunele rurali se cere unu censu de 8 fl. (astadi 8 fl. 40 cr.) dare directa, in care nu e computata darea capului, nici darile suplementarie (aruncurile), si afara de acestia fiace comuna de 100 fumuri, in care se nu fia numerate locuintiele nobililoru, mai póte trimite càte doi alegatori, éra comunele mai mici numai càte unulu.

Consecentiele acestei parti de lege le anticipaseramu mai in susu. Miriadele de nobili se fia alegatori fàra nici-unu censu! Ce rusine pentru ei! Orasianii se aléga chiaru si cá cersitori. Rusîne totu asia de mare. Capelanii si dascalii, daca locuescu pe la orasie, fia càtu de sarantoci, sunt alegatori, din contra preotii dela sate si toti ceilalti locuitori, daca nu voru avea proprietate immobila de 1600 fl. nu potu fi alegatori. Luandu poporatiunea dupa numerulu sufleteloru in familii, dintre nobili sunt alegatori 24%, dintre orasieni 20%, din contra, in comunele rurali abia 1% se bucura de dreptu electorale.

Amu dori fórte tare se aflamu dela confratii nostrii romani din Ungari'a, cum s'aru simti dumnealoru si toti locuitorii din comunele rurali, daca aru schimba legea loru electorala cu a nóstra. Se ni-o spuna verde, in cugetu curatu, ce aru face ei in casulu acesta, se ne invetie si pe noi, cum se ne scapamu de o batjocura cá acésta. Dumnealoru au acolo multe comune rurali de mai multe mii de suflete, fàra senatu sau magistratu, cum se dice pe aici; dara si in Transilvani'a sunt comune rurali (sate) si inca curatu romanesci, multu mai mari decàtu multe orasie unguresci, cu càte 2—3 pàna la 6 si 7 mii de suflete.

In partea II onor. dn. Hossu pune in evidentia illustrata cu multime de cifre autentice, scandalós'a disproportiune observata dupa acea secatura de lege, la repartitiunea alegatoriloru si a alesiloru deputati. Dara ori càtu se fia de convingatória critic'a dlui Hossu, anevoia se va afla in tóta Europ'a omu inca pe atàtu de luminatu, care se póta pricepe, acea satira a repartitiunei, pe care o crede absolutu inpossibila. Din cause cum este si acésta, pe noi ardelenii nu ne intielegu nici chiaru romanii din Ungari'a si cu atàtu mai puçinu cei din Romani'a, cari inca striga asupr'a nóstra din caus'a passivitatiei. Nu ne intielegu? ba nici nu ne credu, nici chiaru daca le-ai dá in mana testulu originale alu legei, pe care insusi dn. Hossu ilu numesce satira, batjocur'a legiloru. Alte tieri constitutionali se inpartu in colegie electorali de càte unu numeru anumitu de suflete; asia chiaru Ungari'a intréga e inpartita in cercuri de càte 30 mii, cu singur'a esceptiune de càteva cetati mai mari, cu industria si comerciu, caroru li s'a datu óresicare prerogativa, buna-óra cá in Angli'a, cá daca numerulu locuitoriloru trece preste 9 mii, se póta alege si singure càte unu deputatu; mai departe locuitorii ei n'au nici o causa de a se plange contra legei loru, in care censulu intregu este numai de 5—6 florini, adeca aprópe sufragiu universale, carele inse pàna acuma nu este nici de nasulu loru si nu credemu se fia nici pe la anulu 1900 dela Chr.

Aci dn. Hossu a intercalatu o tabella statistica, in care vedi fabulósele disproportiuni atàtu in numerulu locuitoriloru, càtu si in inpositele statului. De exemplu: orasie, sau mai dreptu, sate cá Sicu, Cojocn'a, Abrudu, Salinele Sibiiului (Vizakna), Hatiegu, Hunedór'a, Odorheiu, Miercurea de Ciucu (Csikszereda), Brescu, Illyefalva, Oláhfalu, S. Szt. György, Kézdi-Vásárhely, dintre care nici-unulu nu are mai multu de 4633, éra unele numai càte 1250 pàna la 1700 locuitori, si totusi, dupa desu citat'a lege, au dreptu se trimita càte 1 deputatu, cu tótele 13, apoi Elisabetopole numai cu 2650 suflete trimite 2. Si sciti càta dare directa cu a capului inpreuna, plateau acelea pàna in 1872? Dela 6 mii pàna celu multu la càte 12 mii florini.

Din contra, vreo 10 comitate (districte) cu càte 50—100,000 pàna la 185 mii de locuitori, in partea cea mai mare totu romani, cu contributiuni directe dela 90 pàna la 150—275—300 si pàna

*) Emlékirat az erdélyi választási törvény revisioja ügyében. Pest 1871.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Materialismulu din punctu de vedere teoreticu.

Materialismulu, constatandu cà materi'a este eterna si infinita, precum si poterea ce se opune descompunerei partiloru ei: néga atàtu esistenti'a lui Dumnedieu, càtu si relatiunea intre Dumnedieu si lume. ¡Basatu pe acelu principiu, materialismulu afirma, cà afara de materia nimica nu esista, si cà totu ce apare si dispare in urm'a legiloru naturali eterne, trebue se fia asia precum este, si nu altcum. Dice, cà esistenti'a lumei si a omului se póte esplicá singuru numai din materia, si cà imaginatiunea, ide'a si conceptulu nu sunt altu ceva, de càtu productele lumei sensuale. Scopulu finale alu omului este bunastarea, prosperarea si sustînerea vietiei, si fiindu-cà materi'a din care suntemu compusi stà sub inmediat'a influintia a legei necessitatiei, — nu suntemu provediuti nici cu voia libera si nu esista nici o lege morale. Religiunea, consciinti'a sunt nisce inventiuni ale teologiloru, sunt fantasii morbóse, concepte seci, sadite in capulu omului in urm'a legislatiunei si educatiunei false, pentru cá miliónele classeloru inferiori prin propagarea ideii unui jude supremu, caruia tóte sunt supuse, se se póta tînea in óre-care ordine. In urm'a acestora declara de inpossibile educatiunea omului. Dorere! aceste principie isi afla suculu nutritoriu chiaru si in ănimile celoru ce ocupa catedrele invetiamentului.

Materialismulu nu este o specie noua a filosofiei. Ceea ce propaga materialistii moderni prin descoperirile loru cele noue, au propagatu dejá sofistii greci. Caus'a cà materialismulu a inceputu de nou a se latî in presente, este aceea, cà filosofii nu au avutu in acelasiu timpu si sciintiele naturali, éra naturalistii din contra nu au studiatu filosofi'a.

O alta causa a suscitarei materialismului este reactiunea escata din partea mai multoru obiectivisti in contra scrutariloru si auirariloru transcendentale ale lui Fichte, Hegel si Schelling.

Au aparutu mai multe opuri scrise in spiritulu materialismului si in urma renumitului opu alu lui Mirabeau „Système de la nature,“ care a vediutu lumin'a la 1770.

Toti cei sedusi afirmau cu taria si se incercau a si demonstrá, cà nimic'a nu esista afara de ceea ce se póte prinde cu man'a. Asia apoi nu e de miratu, déca in urm'a acestei maxime au constatatu, cà spiritulu omului cá unu ce, ce nu se póte prinde cu man'a — nu esiste cá atare, ci numai cá unu productu mai finu alu materiei.

Óre materi'a pura, in sine considerata, se fia in adeveru in stare a produce unu lucru asia de delicatu, precum este de esemplu, candu omulu este consciu de sine si esistenti'a sa, si recunósce individualitatea, personalitatea si dreptulu seu naturale? Ore nu s'ar potea mai usioru constatá, si nu e mai convenabilu cu ratiunea umana déca amu dice, precum si dicu toti cei nepreocupati si necondusi de interesse particulare, cà spiritulu este provediutu dela natura cu esistentia independenta, éra corpulu este numai unu productu, unu efectu alu spiritului.

Se privimu inse mai deaprópe punctulu de manecare alu materialismului. Acesta suna: „totu cursulu vietiei umane nu este altu-ceva, de càtu unirea indivisibile a spiritului cu corpulu, pentru aceea corpulu si spiritulu nu sunt doue fiintie, ci numai una.“ Argumentele, pe cari isi basédia materialismulu acestu principiu cardinale sunt cu deosebire acestea: corpulu se desvólta mai curendu cá spiritulu; primele semne ce se arata in etatea frageda a pruncului, sémena cu cele ale animalului de aceeasi etate; stadiulu ordinariu séu extraordinariu alu crereloru esercitédia o influintia fórte mare asupra consciintiei de sine; tineretia, betranetia, morbulu, sanetatea, labórea si recrearea adaoga séu subtragu din viéti'a spirituale.

Aceste motive provinu de una parte din scrutarea si esaminarea defectuósa a spiritului, éra de alta parte nu sunt destulu de basate, fiindu-cà prea adese-ori se confunda relatiunile spirituali, cari influintiédia in modu progressivu ori regressivu, cu insasi viéti'a, subiectivitatea spiritului. Se scie din esperintia, cà corpulu si spiritulu nu sunt numai o substantia, dar apare cá atare din caus'a contopirei neesplicabile a relatiuniloru corpului cu spiritulu. Nici o lucrare a spiritului nu se póte manifestá fàra de sucursulu corpului, séu fàra de ajutoriulu vreunui organu corporale.

Totu asemenea si anumite insusiri de ale corpului se reoglindédia in spiritu, fàra de intrevenirea vreunei poteri reactionarie si fàra de voia. Din contra, sunt serii intregi de lucrari corporale, cari nu influintiédia in modu reflessivu asupra spiritului. Consciinti'a nu lucra prin aceste, de órece nu se potu representá inaintea spiritului, cá se patrunda in ele, si totusi acele lucrari numai atunci s'ar potea atribuí corpului, candu spiritulu ar fi numai singuru o substantia conscia de sine, candu apoi firesce totu aceea ce nu este consciu de sine, s'ar reduce la corpu cá la unu obiectu asemenea. Spiritulu inse dispune de astfeliu de calitati si lucrari, preste cari nu dominédia, ci sunt independente de elu, de si in unele momente dau probe despre cea mai adenca inteligentia, incepéndu a dá semnu despre activitatea loru, precum este de esemplu celu ce ămbla dormindu, celu ce este condusu de somnulu magneticu si alte asemenea aparitiuni extraordinarie. „Esaminandu-le tóte aceste, de siguru nu vomu ajunge la resultatulu identitatiei corpului cu spiritulu, ci numai la acea convictiune, cà spiritulu este in legatur'a cea mai stricta cu corpulu.“ Fichte. „Cu càtu spiritulu este mai liberu de frenele corpului, cu atàtu mai tare este abilu intru a creá, asemenarea si concissiunea ideiloru.“ Herder.

De si spiritulu este in cea mai stricta legatura cu corpulu, totusi pentru aceea legatur'a acésta nu este unilaterala, ci bilaterale; daca doue lucruri depindu unulu dela altulu, de ací nici decum nu urmédia cá se fia numai unulu. Candu privimu unu arbore spre esemplu, conceptulu ce'lu avemu despre acelu arbore cu ajutoriulu poterei reflessive se inprima in spiritu, dar pentru aceea póte-se dice, cà arborele este totu una cu spiritulu? Aceea inse este dreptu, cà lumea esterna numai

394,000 florini alegu numai càte 2 doi, dicemu: doi deputati.

Dara ce respundu adversarii? Cà romanii, de si se afla in maioritate numerica, platescu dare multu mai puçina, au si pamentu mai puçinu. Acésta assertiune a loru o a nimicitu cu cifre autentice gubernulu si cancelari'a curtiei la a. 1863 care in urmarea unei enquette facute conformu principiului nationalitatiloru, au probatu, cà natiunea romanésca din Transilvani'a, de si nu are dominie mari, dara in totalitatea sa are proprietate de pamentu mai mare decàtu magiarosecuii, sasii si aristocrati'a, cu totii la unu locu. Dn. Hossu probédia acelasiu adeveru prin cifre oficiali, precum se va cunósce indata.

P. III. Romanii nobili si cei locuitori pe la cetati si orasie, apoi 200 mii de romani liberi, locuitori in fundo regio amestecati cu sasimea, au avutu si pàna in a. 1848 proprietati considerabili de pamentu. Acelu anu epocale a mai emancipatu pe 173,781 familii de iobagi, cari au intratu in proprietate de 2 milióne 144,574 jugere (pogóne) de càte 1600 stanjini patrati, in care nu se intielegu padurile si pasiunile folosite de comunu cu nobilii, cà-ci acelea abia acuma se inpartu intre nobili si tierani; nu se intielegu nici proprietatile asia numitiloru dileri (inquilini, zsellérek), pre care le-au rescumparatu ei insii, fàra intervenirea statului, dela 1854 incóce in 26 de ani. Ce au vendutu si perdutu nobilii de un'a, satenii de alta parte dela 1869 de candu are dn. Hossu cifrele, se fia un'a pentru alt'a. Intre familiile emancipate, iobagi si dileri, voru fi si vreo 30 mii de familii magiaro-secuiesci. Acestea scóse la o parte cu proprietatile loru un'a intr'alta càte 11 jugere = 330,000, totusi cutediamu se afirmamu fàra a ne teme de eróre mare, cà romanii din comitate, districte, cu cei din fundulu regescu, cu cei din cetati si orasie, sunt proprietari de circa 2 milióne 300,000 de jugere.

Dara nobilimea tóta, càta proprietate are? Dn. Hossu o aflà dupa catagrafi'a din 1869 cà este numai de 869,395 jugere □ pamentu cultivabile, fàra paduri si fàra pasiunile comune, adeca cá si la sateni.

Ei bine; dara sciti dv. càti alegatori avea classea séu cast'a privilegiata a nobililoru pàna in a. 1872? Dn. Hossu ii scóte dupa colegiele electorali la numerulu monstruosu, dara exactu, de 70,770 alegatori, dela etatea de 20 de ani in susu.

Si sutele de mii familii nenobile tieranesci càti alegatori aveau? Tóte, romani, magiari, sasi la unu locu, aveau numai 10,694. Restulu pàna la 110 mii de alegatori, càti erau intre 1869—1872, se vine pe cetati si orasie, precum arataseramu in altu Nr.

Dintre acei 10,694 alegatori càti esu din poporatiunea rurala romanésca? Se stergemu 2694 si se dicemu cà acestia sunt magiari si sasi; aru remanea alegatori romani curati din poporatiunea rurala 8000 dicemu optu mii. Colegie electorali sunt 75, din care 25 cadu pe cetati si orasie, 10 pe Secuime fara orasiele loru; remanu pe comitate numai 40 de colegie electorali. Inparti acum 8000 cu 40, se vinu pe unu colegiu rurale càte 200 de alegatori romani.

Inparti acum totu cu 40 pe cei 70,770 alegatori nobili, se vinu pe unu colegiu electorale càte 1769¼ nobili contra la 200 romani nenobili.

Bine, dara nobili romani nu sunt? Ba dieu sunt; se ne permiteti inse cá pe acea casta romanésca se o examinamu la altu locu.

Se punemu inse, cà alegatori romani nu aru fi numai atàtia, ci indoitu mai multi, cu cei din cetati si orasie, adeca vreo 16,000. Apoi acesti 16 mii de suflete sunt poporulu romanescu din Transilvani'a? Acestia si numai acestia se represente pe natiunea romanésca? Acesta se fia acelu poporu romanescu alu d-vóstra, pe care l'aru fi parasitu „passivistii si l'aru fi lasatu in prad'a lupiloru?“ Atàtia sunt toti romanii din 1 milionu si 200 de mii, cari se fia mersu pàna acuma la urna, cá se aléga deputati vrasmasi ai poporului? Ci cà 16 mii de juni, barbati si betrani romani dintre anii 20 pàna la 80 afli intr'o singura subprefectura séu in protopopiatu de 40 mii de suflete.

Noi inse cari amu urmaritu cu destula atentiune tóte alegerile dietali din Transilvani'a, càte s'au intemplatu dela 1869 incóce, nu amu cutedia se afirmamu, cà din toti alegatorii romani, multi puçini càti voru fi fostu, s'aru fi apropiatu vreodata de cele 75 urne electorali nici macaru diece mii cu totii; dara si din acestia parte mare au mersu séu de frica, séu fia disu spre rusinea loru, mituiti, si inbetati, insielati.

Ací póte cà ne voru intimpiná cu art. de lege XXXIII din a. 1874, despre care se dice, cà diet'a Ungariei ar fi coresu si amelioratu cu elu art. II alu Transilvaniei din 1848. Nu amu uitatu nici noi acelea modificari spalacite din 1874 si vomu ajunge la apretiarea loru. (Va urmá.)

D. B. Boerescu si cestiunea dunaréna.

Diariulu „Die Presse“, ne aduce in intregulu ei intrevorbirea ce unulu din redactorii acestei foi a avutu cu d. B. Boerescu la Vien'a. Éta acésta intrevorbire, astfelu precum o relatédia acelu redactoru:

D. ministrulu Boerescu me primi cu o deosebita amabilitate si prevenintia si desfasiurà ideile sale cu acea finetia si taria, care au desemnatu in totudeauna pe acestu dibaciu barbatu de statu. Dupa schimbarea politetieloru obicinuite me informai despre starea cestiunii dunarene si despre vederile ce are gubernulu romanu asupra viitórei desvoltari a acestei afaceri.

D. ministrulu Boerescu respunse: „Este regretabilu cà acésta cestiune, printr'o discussiune cam viua prin diare, a dobanditu insemnatatea unei cestiuni politice. Gubernulu romanu ar fi fostu mai bucurosu, cá neintielegerile care esista intre Romani'a si Austro-Ungari'a se fia judecate numai din puncte de vedere economice. Si intre Austro-Ungari'a si aliat'a sa Germani'a esista deosebiri de vedere asupra tractatului de comerciu ce voiescu a inchieia, dara aceste deosebiri nu sunt amestecate in discussiunea publica cu consideratiuni politice, si totu intr'unu astfelu de chipu obiectivu ar trebui, dupa parerea mea, se fia privita si discutata cestiunea dunaréna. Dara sciti cà la noi in tiéra se afla o opositiune violenta, care atàtu prin diarele nóstre, càtu si prin cele din strainatate, voiesce a usá de cestiunea dunaréna spre a face doue lucruri: antaiu, a resturná ministeriulu actualu si alu douilea, a inpedicá ori-ce intielegere intre Romani'a cu Austro-Ungari'a, si respectivu cu Germani'a.

— Credeti, dle ministru, cà opositiunea isi va potea esecutá planurile ei? intrebaiu eu apoi.

— Acésta depinde dela aceea, respunse barbatulu de statu romanu, daca factorii inpartasiti si principali voru conservá sangele loru rece si o dreptate plina de consideratiuni in viitórea desfasiurare a cestiunii dunarene. Nu este nici unu barbatu seriosu la noi, care se nu marturisésca, cà Austro-Ungari'a are de ingrijitu si de aparatu interesse intemeiate si insemnate la Dunare, cá arter'a ei de viatia. Dara de alta parte, nu va esiste nici unu ministeriu in Romani'a, care se aiba curagiulu de a luá parte la o astfelu de solutiune a cestiunii dunarene, care ar vatamá interessele materiale ale Romaniei, sau ar incalcá drepturile de suveranitate ale statului nostru. Dara interessele ce avemu noi si monarchi'a d-v. la Dunare, nu sunt de o asemenea natura, in càtu interessele romane se nu póta gasi alaturi cu cele austro-ungare o aperare si satisfacere echitabila in acelasiu timpu. Eu credu inse cà Romani'a si Austro-Ungari'a au chiaru in unele puncte interesse comune in cestiunea dunaréna, si de aceea sunt convinsu, cà in cele din urma se va ajunge la unu arangeamentu satisfacètoriu alu intregei afaceri. Atàtu Austro-Ungari'a càtu si Romani'a tînu la o amicia de vecinatate durabila, si daca se va lasá desvoltarii lucruriloru cursulu seu naturalu, fàra a fi intru nimicu influentiatu de violentie, apoi se va ajunge neaperatu la intielegerea dorita de ambele state atàtu in cestiunea dunaréna, càtu si in alte cestiuni. Daca nu s'a ajunsu dejá la acésta intielegere pàna astadi, apoi vin'a nu este a ne-echitatii reciproce, ci a prea multului zelu de ambele parti.

— Ce ideia aveti despre resolvarea greutatiloru care domnescu in cestiunea dunaréna?

— Eu credu, replica d. ministru Boerescu, cà nimeni nu póte se ve precisedie acésta astadi intr'unu chipu amenuntitu; acésta se va potea face tocmai atunci, candu comissiunea se va intruni din nou in Novembre si candu delegatii fia-carui statu se voru pronuntia din nou asupra esecutarii articolului 55 din tractatulu dela Berlin. De altumentrelea este vediutu, cà in cestiuni in care se ciocnescu interessele, nu se póte ajunge la scopu, de càtu numai prin concessiuni reciproce.

— Dara óre opositiunea, observaiu eu, care tîne astadi unu limbagiu atàtu de aspru nu numai contra ministeriului, ci si contra Altetiei Sale principelui Carolu si contra Austro-Ungariei, nu va esploatá nisce astfelu de concessiuni cu ori-ce pretiu, in càtu se faca cá actualulu ministeriu se aiba o campania parlamentara anevoiósa?

— In acestu momentu, respunse d. Boerescu, avemu in tiéra o opositiune de si nu periculósa, dara fórte neastemperata, si care nu este tocmai scrupulósa in alegerea mijlóceloru si sprijiniloru ei. Nici unu ministeriu nu s'a aflatu pàna acum in fati'a unei opositiuni tocmai pline de consideratiuni, si de aceea si celu actualu scie se supórte atacurile protivniciloru lui cu o nepasare constitutionala. Intru ceea-ce privesce atacurile in parte contra persónei Altetiei Sale principele Carolu, care n'au pornitu pàna acum de càtu dela nisce ambitiosi orbiti si rataciti, apoi ele sunt condamnate in tóta tiér'a in chipulu celu mai aspru. Alteti'a Sa principele dispune atàtu de multu, ba inca in gradulu celu mai mare de amórea si admiratiunea supusiloru sei, in càtu este o proba urita de convingerea si marimea unui partitu, candu elu se vede nevoitu a amestecá persón'a domnitoriului tierei in discussiunile de tóta diu'a.

— Dara intru ceea-ce privesce atitudinea opiniunei publice fatia cu Austro-Ungari'a? observaiu eu profitandu de o pausa.

— Càtu pentru acestu punctu, dice diplomatulu romanu, apoi ve voiu respunde bucurosu dupa propriele mele vederi. Ve este negresitu destulu de bine cunoscutu, cà acum càtiva ani chiaru, amicii Austro-Ungariei erau in minoritate in opiniunea nóstra publica. A trebuitu se suportu

---

cu ajutoriulu simtiuriloru o potemu cunósce, si cumcà acésta cunoscintia a obiecteloru ce cadu sub simtiri este adeverata — nu sufere indoiéla: inse cu ajutoriulu simtiuriloru numai valórea esterna si insemnatatea obiecteloru o potemu cunósce, éra esentialulu si causele interne le potemu cunósce numai prin aplicarea corecta a conceptéloru anterióre rationali, — va se dica: cunoscinti'a adeverata despre óre-care obiectu numai prin cugetare, séu prin conecsiunea elementeloru anterióre si posterióre ale facultatiei cugetatóre ne-o potemu castigá. Prin urmare teori'a materialistiloru, cà numai aceea potemu scí si cunósce, ce cade inmediatu sub simtiri, nu este fundata, pentru cà singuru numai simtiulu nu este destulu de eficace si de ajunsu spre aceea.

Materialismulu mai departe néga neconscientiositatea simtiuriloru umane, séu cà omulu nu póte reflectá asupra simtiuriloru sale si nu si le póte representá; nu admite corectitatea analogiei si valórea logicei, pe care insusi isi basédia afirmatiunile sale.

Amesuratu conceptéloru a priori, orice efectu supune causa. Daca efectele sunt diverse, atunci mai pre susu de orice indoiéla causele sunt diverse. Inse, de órece cu ajutoriulu simtiuriloru esterne numai fenomenele lumei esterne, ce aparu in timpu si spatiu, le potemu observá, éra manifestatiunile interne numai in timpu si numai prin simtiulu internu: urmédia, cà acele sunt diverse; pentru-cà ceea ce esista si in timpu si in spatiu, se numesce materia, si ceea ce esista numai in timpu, se numesce spiritu. „De multu s'a constatatu — dice Chateaubriand — cà spiritulu esentialminte se distinge de insusirile materiei, pentru-cà acela nu este intensivu nici divisibile. E dreptu, cà nu potemu patrunde in esenti'a spiritului, dar si aceea este dreptu, cà totu asia de puçinu suntemu in stare a patrunde in esenti'a materiei; inse pentru aceea cine si-ar fi adusu aminte se nege realitatea simtiuriloru esterne? Déca nu: atunci nici esistenti'a reale a spiritului nu se póte negá.“

De comunu celu ce se ocupa timpu mai lungu cu scrutarea naturei, pe nesimtite uita, cà si altu ceva mai póte si trebue se esiste afara de materia, si asia néga totu ce esista afara de materia. Sciinti'a cea mai vasta si mai profunda inca nu e in stare se afirme cu tóta singuranti'a despre nimicu in lume, cà de unde vine si unde merge, si daca cuiva i-a successu a se estinde pàna la deliniarea materiei matematice si fisice, — a facutu multu, fórte multu! Si de si a strabatutu cineva pàna la unu punctu anumitu in adenculu naturei, numai intru atàta póte fi consolatu de ceva sperantia, in càtu fatigele lui nu sunt desierte, reusindu a cunósce ceva; dar si acestu ceva este neasemanatu de micu fatia de intregu universulu si plinu de dubietate, enigme si secrete. Sciintiele chemice si naturali ar fi menite pentru esplicarea, deslusirea organismului, vietiei, dar potu ele óre declará apriatu, cà in ce consiste viéti'a si desvoltarea planteloru, si cà in esentia ce este poterea sensitiva si mobila a animalului? Nu! In stare este óre chemi'a a creá numai unu atomu, care lipsesce din natura? Nu! Daca dara se potu admite diverse poteri si influintie in diversele ebiecte, cum se póte constatá totusi numai esistenti'a materiei?.....

Materialismulu dice mai departe, cà spiritulu omului nu e altu ceva, de càtu resultatulu activitatiei creriloru. Éta cum demonstra acésta afirmatiune: „Spiritulu este unu productu alu organismului; asia dara unitatea consciintiei este echoulu unitatiei corpului nostru organicu. Corpulu omului simtiesce si scie despre unitatea sa, si acésta cunoscintia de sine este aceea ce se dice „ego.“ De aici se póte esplicá, cà pentru-ce acestu „ego“ este conducétoriulu omului in tóta viéti'a sa, si pentru ce acelu „ego“ dispare, daca crerii prin vreo lovitura violenta devinu vatemati. Din acésta causa — dice materialismulu, cà omulu este numai o fiintia simtitóre. A cugetá este a simtí, ér' consciinti'a de sine este celu mai intimu simtiementu alu valórei proprie. Fiindu-cà tóte organele simtietóre se concentrédia in creri: crerii se potu dice isvorulu spiritului, si relatiunea loru este analóga cu cea dintre fiere si ficatu si dintre sangele oxigenatu si plumani. (Va urmá.)

multa vreme cu mai multi din partisanii mei cá o inputare complimentulu de austrofilia ce mi se facea, dara evenimentele politice din acesti din urma ani si perspectiv'a care se deschide póte pe viitoru pentru tiér'a nóstra, au facutu cá maioritatea opiniunii nóstre publice se vina la cunoscintia, cà restabilirea unoru relatiuni amicale cu monarchia habsburgica este in interessulu Romaniei. Dara, dupa parerea mea, respandirea si cultivarea cu ingrijire a acestei cunoscintie póte se aiba numai atunci unu successu, candu ea va prinde radacini nu numai in gubernu, ci si in opiniunea publica si nu va fi inpedicata de influintie esterióre din cutare séu cutare parte. Restabilirea unei intielegeri intre Austro-Ungari'a si Romani'a nu póte se fia aranjata cu maestria dupa parerea mea, numai de unu ministeriu de ocasiune. Pentru-cá o asemenea intielegere, se fia durabila, apoi trebue mai antaiu, cá ea se fia voita de opiniunea nóstra publica parlamentara, bine intielesu negresitu cà va domni si in patria d-v. totu o asemenea convingere si cà toti factorii politici mai insemnati din Austro-Ungari'a voru inlaturá ceea-ce ar potea se inpedice pe Romani'a dela restabilirea intielegerei. Dara si in acésta privintia am cele mai bune sperantie, de vreme ce am convingerea cà restabilirea unoru relatiuni politice amicale este in interessulu firescu alu ambeloru state. („Romanulu")

Corespondentie particularie ale „Observatoriului".

— B.-Pest'a, 1 Octobre st. n. 1880.

In 30 Sept. a. c. s'a tînutu in sal'a seminariului centralu din B.-Pest'a siedinti'a a 15-a ordinaria anuala a Societatiei „St. Ladislau," a carei vocatiune per eminentiam e ajutorarea Ciangailoru din Moldov'a. Credemu cà o descriere scurta a aceleia nu va fi fàra interessu pentru noi romanii.

Dupa ce se deschide siedinti'a prin presied. Episcopu alu Satmarelui L. Schlauch cu o vorbire, in care isi descopere dorerea sa, cà ungurimea nu intempina pe Societatea „St-lui Ladislau" cu caldura cu care ar trebuí, secretariulu face raportu despre activitatea societatei din anulu acesta. Comissiunea alésa in anulu trecutu, cu missiunea spre a visitá pe ungurii ciangai si pe alti magiari din Romani'a, Moldov'a, Bucovin'a sub conducerea rev. dn. Rubinsky, episcopu in partibus infidelium, si-a inplinitu missiunea cà-ci a caletoritu preste totu pe unde se afla unguri in Romani'a si Bucovin'a. Banii incassati in anulu trecutu s'au folositu spre scopurile anumite.

Anume s'au inpartitu la comunele bisericesci ale ciangailoru din Moldov'a sum'a de v. a. fl. 2244 (circa 5600 franci); la biserici si scoli serace cath. unguresci preste 700 fl., s'au tramisu si la Rom'a 1500 franci in auru. Membrii fundatori nu s'au sporitu de càtu cu unulu; cei ordinari*) cu fórte puçini, s. a. Dupa acestea se plange cà preotimea de pe sate e de vina pentru indiferentismulu poporului façia de acésta societate, cà-ci nu'i destulu de zelósa intru recomandarea sprigínirei aceleia la poporu, si apoi aducéndu exemple dela catholicii din Germani'a, Franci'a, chiaru si din Angli'a, spune cà de ar fi si preotimea ungurésca asia de zelósa si de s'ar formá si in Ungari'a pretotindenea comitete si sub-comitete cá in statele numite, fàra mari sacrificii, numai din puçinii cruceri ai poporului s'ar potea aduná sume frumóse, cá se fia folosite spre scopurile Societatei. — Adunarea la acésta decide, cá eppulu presiedinte se invite pe toti episcopii Ungariei, cá sub presiedinti'a càte unui membru mai inaltu din cleru se se formedie in fia-care diecesa càte unu comitetu. care se se ingrijésca de adunarea baniloru si sporirea membriloru.

Dupace-se cetescu si ratiunile despre cassa etc. urmédia referad'a episcopului i. p. i. Rubinszky despre resultatulu visitatiunei facute in anulu acesta in partile locuite de ciangai.

Comissiunea a visitatu mai àntaiu pe ciango-secuii din Muunteni'a (mai bine din Bucuresci), aflandu cà aceia in Munteni'a nicairi nu se afla in comuna compacta si curatu ungurésca, ci respanditi in diferite parti. La eppi'a rom. cath. din Bucuresci este seminariu cu classe inf. gimn. si cursu de teologia si unu internatu, in care sunt si vr'o 2—3 magiari; se mai afla in Bucuresci unu conventu de franciscani (in maioritate unguri) si unu institutu cath. de fete. — In Moldavi'a ciangaii sunt mai compacti; aci formédia comunitati curatu magiare, starea materiala aloru se póte dice buna, compunu vr'o 20 parochii cu vr'o 3—4 parochi unguri, ceialalti italiani etc. Scólele loru nu stau la nivelulu cerutu, nu au invetiatori calificati; ar fi dar de doritu infiintiarea unei preparandii cath. (unguresci) in vre-una din comunele ciangaiesci; statulu romanu promite 2500 franci anuali pentru professori. — Pentru cá poporulu se aiba mai multi preoti unguri, propune cá societatea se se ingrigésca, cá vr'o 2—3 copii ciangai se fia educati si preparati (prin mijlócele clerului), séu in internatulu din Bucuresci, séu in vr'unu institutu din Ungari'a. La acésta eppulu Szabó din Sabari'a (Szombathely) declara, cà elu va tînea séu in cursu gimn. séu teologia cu tóte celea de lipsa pe unu copilu ciangau, éra adunarea decide, cà deocamdata eppulu din Bucuresci se fia invitatu a se declará, daca si sub ce conditiuni ar primí càte doi trei copii ciangai in internatu. — Ungurii din Bucovin'a stau bine, formédia cinci parochii cu preoti unguri, stau sub jurisdictiunea Archiepiscopului polonu din Leopole.

Dupa desbaterea mai multoru obiecte secundarie siedinti'a se inchide.*) v. p. p.

*) Pentru cá se fia cineva membru fundatoriu, depune odata pentru totudeauna 50 fl., pentru cá se fia membru ordinariu bagatell'a de 6 cr. pe luna, 72 cr. pe anu.

In seminariulu centrale inca s'a cerculatu list'a pentru inscriere de membrii ordinari; dara nefacéndu-se pressiune din partea superioriloru cà in alti ani, pe candu la olalta lista totu atunci circulata pentru missiuni in „Afric'a centrale" s'au inscrisu vr'o 60—70 din cei 83 de teologi; la „Soc. S. Ladislau" nu s'au inscrisu de càtu 12—15 insi, si aceia slovaci si ruteni renegati. Nu se prea inflacara mai multu nice viitórea preotime ung. spre asemenea scopuri philantropice (??)

— Respunsu aparutu in fói'a „Biseric'a si Scól'a" la 7/14 Septembre, Nr. 37.

— Halmagiu, 30 Aug. 1880.

Onoratei redactiuni dela „Biseric'a si scól'a" in Aradu. Vediendu in mai multe fói de ale nóstre, cum si in „Biseric'a si scól'a" inputarea ce mi se face, pentru-cà la diu'a Majestatii Sale s'ar fi cantatu si imnuri magiare in biseric'a nóstra de aici, in interessulu adeverului me aflu indemnatu a espune din parte-mi cele intemplate, pentrucá onoratulu publicu se póta judecá, in càtu a'si fi culpabilu de invinuirea ce mi se face.

Fiindu in Halmagiu numai 2 biserici romane si adeca un'a a nóstra si alt'a greco-catholica, asia amploiatii si locuitorii de alte confessiuni de aici au fostu siliti a cercetá la serbatori si solemnitatii una séu alta din cele 2 biserici romane.

Pe timpulu absolutismului amploiatii si ceialalti de alte confessiuni cercetau biseric'a nóstra, in care la diu'a Majestatiei Sale se cantá imnulu in 2 limbi, adeca in cea romana si cea germana; éra dupa absolutismu functionarii cercetara mai multu biseric'a greco-catholica din locu, in care in timpulu mai din urma se cantá érasi imnulu in 2 limbi, anume in cea romana si in cea magiara.

In anulu acesta fiindu biseric'a greco catholica sub reparatura, si nepotendu-se tînea in trens'a servitiulu divinu, functionarii si altu poporu de alte confessiuni din locu, la diu'a Majestatiei Sale au venitu cu totii la biseric'a nóstra, si au cerutu cu staruintia, cà precum s'a indatinatu sub absolutismu a se cantá imnulu si in limb'a germana, totu asemenea se se cante acuma macaru o strofa si in limb'a magiara cá limba a statului. In o asemenea positiune eu si alti fruntasi ai bisericei nóstre nu ne-amu potutu opune pressiunei morale a unei multimi inpunetóre, ci amu lasatu de s'a cantatu o strofa si in limb'a magiara, cá se nu provocamu asupra poporului ur'a aceloru functionari, cu cari poporulu vine mai in tóte dilele in atingere.

Totu asemenea inpregiurari si asemenea pressiune morala ne-a indemnatu de amu lasatu si la diu'a St. Stefanu a se cantá o strofa si in limb'a magiara.

Amu prevediutu, cà vomu fi osinditi de opini'a publica pentru acestea, dar acela, carele va considerá mai de aprópe inpregiurarile nóstre, si carele scie ce va se dica candu o céta de functionari de statu, municipali si domeniali, de care poporulu nostru are lipsa in tóta diu'a, credemu cà nu va considerá numai fapt'a, dar si inpregiurarile ce a produsu aceia.

In càtu pentru viitoriu speramu, cà ceealalta biserica sora ne va scutí cá si in trecutu de asia ceva.

Ioanu Groz'a m. p.,
protopresbiteru.

Budgetulu

*Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, pe anulu adm. 1880/1.**)*

I. Venite.

Conformu raportului cassariului din 27 Juliu 1880 Nr. 161 sum'a disponibila pe anulu 1880/1 este de 4392 fl. 57 cr.

II. Spese.

1. Pentru sectiunile scientifice	800 fl.

NB. In acésta suma intra si publicarea foiei Asociatiunei, precum si o remuneratiune de 100 fl. pentru redactarea fasciculului I din Annalile pro 1880.

2. Pentru procurarea de carti la bibliotec'a Asociatiunei	100 fl.
3. Pentru Florianu Portius unu premiu pentru „Flora fanerogama din fostulu districtu Naseudu" in suma de 20 ⌗	110 „
4. Doue stipendii à 60 fl. pentru tineri séu tinere cari voru invetiá la vreunu institutu de meserii séu industria in patria	120 „
5. Unu stipendiu pentru unu studentu de agronomia la vreunu institutu din patria . .	60 „
6. Idem pentru unu elevu la scól'a reala	70 „
7. Idem pentru unu elevu la scól'a comerciala	70 „
8. Idem pentru unu studentu la gimnasiu	70 „
9. Idem pentru unu studentu de filosofia la vreo universitate	400 „
10. Doue stipendii pentru doui ascultatori de pedagogia in patria à 60 fl. (1 vacantu) .	120 „
11. Unu stipendiu pentru unu gimnasistu din fostulu comitatu alu „Dobocei"	60 „
12. Idem pentru unu gimnasistu din fundatiunea „N. Marinoviciu"	60 „
13. Idem pentru unu gimnasistu din fundatiunea „Galliana"	60 „
14. Unu ajutoriu pentru unu gimnasistu din fundatiunea „E. D. Basiota"	20 „
15. Doue ajutóre pentru meseriasi din fundatiunea „Tofaléna" à 20 fl. (1 vacantu) .	40 „
16. Ajutóre pentru sodali si invetiacei de meserii	100 „
17. Ajutoriu pentru scól'a de fetitie din Campeni	200 „
18. Idem pentru scól'a din Lapusiulu-ungurescu	100 „
19. Remuneratiune secretariului II . .	300 „
20. Idem cassariului	200 „
21. Idem bibliotecariului (archivariu) .	60 „
22. Spese de cancelaria	100 „
23. Chiria pentru localulu cancelariei .	100 „
24. Spese estraordinari din cari se se acopere si spesele espositiunei pàna la sum'a de	700 „
25. Pentru unu scriitoriu in cancelaria .	150 „
26. Pentru servitoriulu de cancelaria .	180 „
27. Premiu pentru comentariulu legei comunali dela a. 1879	150 „
Sum'a .	4500 fl.

adeca: Patru mii cinci sute florini v. a.

III. Bilantiu.

I. Venite	4392 fl. 58 cr.
II. Spese	4500 fl. — cr.
Deficitu .	107 fl. 43 cr.

**) Spre mai buna orientare a membriloru Asociatiunei transilvane, facemu locu budgetului seu specificatu positiune de positiune asia, precum s'a votatu acela in adunarea generala dela Turd'a si precum are se'lu execute comitetulu. Red.

Sciri diverse.

— (Onomastic'a M. Sale imperatului Franciscu Josifu I) s'a serbatu in diu'a de 4 l. c. cá si in alti ani prin cetirea de liturghii solemne si rogaciuni in tóte bisericele, fàra deosebire de confessiune. Aici in Sibiiu edificiele publice au fostu decorate cu stindardele usitate, éra corporatiunile militare si civile au asistatu in costumu de parada la miss'a solemna celebrata in biseric'a rom. cath. din locu.

— (Cogressulu bisericei gr. or. amanatu.) Ceea ce cu càteva dile inainte de acésta numai se sioptea, astadi este o fapta acreditata in modu oficiosu. Sessiunea Congressului bisericei gr. or. a fostu adeca amanata, pe anulu viitoriu 1881.

— (Cutremuru de pamentu.) In diminéti'a de 3 l. c. pe la 6 óre 45 minute s'au simtitu aici si in intréga Transilvani'a unu cutremuru de pamentu undulatoriu. Oscilatiunile urmate dela vestu spre ostu, in numeru de 5—8 au fostu destulu de poternice pentru de a pune in misícare mobilele de prin case, se faca a suná geamurile de pe la ferestrii si a face pe cei carii dormeau inca se se destepte si se sara de prin asternuturile loru. Acésta sguduitura a pamentului au duratu cá vreo 6 secunde. A dou'a di dupa cutremuru timpulu, din ce erá seninu si placutu, s'au inuoratu, s'au recitu si se pregatea de plóia. Astadi érasi avemu timpu frumosu.

— (Prim'a conferintia in limb'a francesa a d-nei M. Abbadie) a fostu cercetata de unu publicu alesu, in parte mare de dame. D-n'a professóre a corespunsu intru tóte asteptariloru avute, ceea ce publiculu a probatu prin incordat'a atentiune, si viulu interesu, cu care a urmatu aprópe doue óre intregi, interessantei si spiritualei analise facute classicei piese alui Molière, ce pórta titlulu „Les femmes savantes." D-n'a Abbadie este o aparitiune originala, scie se fia de o amabilitate insinuatóre, dispune de o voce, de si nu poternica dara destulu de sonora si bine accentuata, pentru cá se póta fi intielésa si isi acompaniédia espunerea obiectului seu prin gesturi elocente ci espressive. Concentrandu-ne parerea nóstra in puçine cuvinte, vomu dice, cà d-n'a Abbadie ar face onóre ori-carei catedre de professóre.

Premisse acestea, ne permitemu a observá cu

tóta buna-vointi'a, cá de órece publiculu nostru cunoscĕtoriu de limb'a francesa in maioritatea sa, nu este destulu de versatu in literatur'a classica a francesiloru, pentru cá se fia in stare a profitá multu dintr'o analisa atàtu de erudita, precum a fostu aceea a piesei lui Molière, d-n'a professóre va face cu multu mai bine. déca pentru viitórele sale conferentie, isi va alege nisce materii mai apropiate si mai captivatóre pentru publiculu d-sale. Nu ne indoimu cà d-n'a Abbadie, pe care o amu auditu vorbindu cu atàta inteligentia si eruditiune despre un'a din nemuritórele piese alui Molière, va scí se ne vorbésca si intretiena totu asia de bine si despre materii de unu interesu mai palpitantu. Asia de esemplu, ne-ar potea descrie viéti'a eroineloru revolutiunei francese, ne-ar potea face o paralela intre Mari'a Stuart si Mari'a Antoinett'a, ne-ar potea vorbí despre salónele celebreloru femei francese, precum au fostu d-nele: Recamier, Tallien, Staël, Roland, George Sand si altele, care aru fi nisce materii mai acomodate si mai bine gustate, de càtu o erudita analisa si comentare a classiciloru francesi, pentru a caroru intielegere se cere unu studiu seriosu si aprofundatu si o deosebita predispositiune poetica.

Schimbandu program'a materieloru, nu ne indoimu, cà d-n'a Abbadie va avea placerea si satisfactiunea de a isi vedea auditoriulu crescĕndu si remanendu'i fidelu, ceea ce i-o dorimu din sufletu, pentru-cà o merita din tóte punctele de vedere.

— (Invitare.) Convocandu-se dupa scurta amanare, adunarea generala din anulu acesta a „Societatii pentru fondu de teatru“ pe dilele de 17 si 18 Octombre st. n. la Sibiiu, toti acei onor. óspeti, cari voru fi decisi a luá parte la acésta adunare, sunt invitati, a se insinuá pàna celu multu in 12 l. c. la subtscrisulu secretariu alu comitetului de primire din Sibiiu, pentru cá se se póta luá de timpuriu mesurile cuviintióse, relative la primirea si incuartirarea onor. óspeti eventuali.

Sibiiu, 2 Octobre st. n. 1880.

Jer. G. Baritiu.

— († Manolache Costache Epureanu.) Remasitiele acestui distinsu si regretatu barbatu de statu alu Romaniei, precum i se telegrafédia „Timpului“, au sositu Domineca la Iscani, éra de acolo Luni sér'a la Barladu, unde inmormentarea au avutu locu Marti a dou'a di.

Fia-i tierîn'a usióra si memori'a neuitata!

— (De viitoriu conducĕtoriu alu partidului conservatoru) in loculu decedatului M. C. Epureanu, se vorbesce, cà se va alege si proclamá d. Vasilie Alesandri, celebrulu poetu alu Romaniei.

— (Partidulu russo-filu din Romani'a) representatu in publicitate prin faimosulu seu diariu „Democrati'a Nationala“ in urm'a repasirei mai multoru partisani de influintia, se afla in deplina dissolutiune; ceea ce ne esplica si neregularitatea in primirea acelui diariu, observata in septamanile trecute.

— (Intreruperea comunicatiunei) causata pe lini'a Brasiovu-Bucuresci, pare cà inca totu mai durédia, de órece diariele din capitala le primimu totu a 2 si a 3 di, éra scrisorile d'abia a patr'a di.

— (Multiamita publica.) Biseric'a gr. catholica din Timisiór'a si-a serbatu aniversari'a a 109-a a consacrarei sale respective a chramului seu Sant'a Mari'a mica in 8 Sept. st. v. cu festivitate pura bisericésca in tóta modesti'a indatinata, in presenti'a unui publicu numerosu, neavendu alta marire, de càtu ănimile credintiosiloru evlaviosi, carii intra intr'ensa. Cu acésta ocasiune au fostu suprinsa modest'a mea biseric'a prin amicabil'a participare la servitiulu divinu a reuniunei cantaretiloru romani — fosti membrii ai desfintiatului coru vocalu — carii si mai departe cultiva cantarile bisericesci — si carii sub conducerea domnului Demetriu Vladica, au esecutatu cantarile bisericesci cu precisiune si cu destula scóla, spre marirea lui Domnedieu, spre inaltiarea cultului divinu, si spre mangaiarea piului auditoriu. Fia deci aceste linii dedicate cá multiamire publica, bravei trupe a cantaretiloru, din partea comunei bisericesci gr. catholice.

Georgiu Traila m. p.,
parochu.

Bibliografia.

— (Anuntiu de prenumeratiuune) la parte'a a III-a din „*Memoriulu*“ lui *Josifu Sterca Siulutiu de Carpenisiu.*

Coprinsulu va fi:

1. Resfrangerea si indreptarea mai multoru neadeveruri, faptice si istorice, coprinse in biografi'a mitropolitului Siaguna, scrisa de archim. N. Pope'a.

2. Mai multe fapte si intemplari memorabili din anii 1848/9, 1861, 1863/4, 1865, privitóre la istori'a contimporana.

3. Monografi'a Abrudului si a muntiloru apuseni, cu preferintia a comuneloru Carpenisiu, Abrudsatu si Buciumu. Libertatile loru asigurate prin diplome si donatiuni regesci si princiare. Luptele loru pentru independintia. Ajungerea loru in stare'a de jobagi. Incercarea loru de a se eliberá érasi. Caus'a celebra cu Varga Catarin'a. Arestarea ei prin Vicariulu Siagun'a. Opiniunea prefectiloru romani asupra acestui faptu, s. a. t. s. a. t.

4. Mai multe episóde memorabile din viéti'a prefectului Avramu Jancu, necunoscute pàna acuma. Dorerea sufletésca a densului si caus'a nefericirei sale. Ultimele óre ale prefectului Dobra. s. a. t.

Brosiur'a acésta va fi de 8—9 cóle, formatu octavu, charthia fina, litere moderne francese, pretiulu 80 cr. plus 5 cr. porto postalu. Prenumeratiunea se póte face la autorulu in Sibiiu.

Dela 10 esemplarie colectantiloru se dà unulu gratis.

Numai atàtea esemplare se voru tiparí, càti prenumeranti se voru inscrie in listele de prenumeratiune.

Listele au a se tramite negresitu pàna in 1 Novembre 1880 la autorulu in Sibiiu; éra pretiulu este a se platí pàna in 20 Decembre 1880. Opulu acesta se va espedá prenumerantiloru de sicuru, pàna la 1 Januariu 1881 st. n.

J. St. Siulutiu de Carpenisiu.

Coprinsulu acestei brosiure a d. J. St. Siulutiu de Carpenisiu va fi atàtu de interesantu si de inportantu pentru istori'a nóstra nationala, in càtu orice recomandatiune din partene ar fi de prisosu, cu atàtu mai virtosu, cà publiculu cunósce dejá din cele doue parti anterióre ale „Memoriului“ càtu este d-lu autoru de competente si versatu in materi'a ce tractédia, precum si zelulu si sacrificiile banesci ce le-au intrebuintiatu pentru culegerea pretiosului seu materialu, din sorginti ce numai d-lui i-au statu la dispositiune. Nu ne indoimu deci, cà onor. publicu se va grabí a prenumerá la acestu opu, acarui valóre nu stà in nici-o comparatiune cu modestulu pretiu ce-i l'au ficsatu autorulu ei, care este cu multu mai presusu de càtu se faca specula cu publicatiunile sale. Red.

— **Indreptariu practicu** in tóte afacerile finantiale. Compusu pe bas'a legiloru si ordinatiuniloru finantiale, ce sunt in vigóre, de Georgiu Popu, secretariu reg. finantialu si presiedinte alu oficiului pentru mesurarea competintieloru din Alb'a-Juli'a. Tiparitu la Blasiu in optu fasciclii. Opulu intregu 416 pagine form. 8-vo. Pretiulu unui exemplariu 2 fl. 50 cr. v. a.

Reflectamu din nou la acestu opu, cá si la altele lucrari juridice romanesci mai de inainte, ale dd-loru Joanu cav. Puscariu si Josifu Popu, acum, candu vedemu cà si adunarea generala a Asociatiunea transilvane tînuta in Turd'a a decisu a se anuntiá unu premiu de v. a. fl. 150 pentru celu mai bunu comentariu ce se va scrie in limb'a nóstra nationala despre nou'a lege comunala din a. 1879.

Lege comunala si comentariu la dens'a! Noi eramu pàna aci de parere, cà o lege comunala, cu care poporatiunea are a face in tóte dilele, trebue se fia din capulu locului, atàtu de clara, simpla, bine respicata, concisa si càtu se póte mai scurta, in càtu se nu aiba nici-o trebuintia de vre-unu altu comentariu, afara de acela, pe care'lu póte dá ori-ce omu trecutu prin 4—5 classe gimnasiali, dotatu dela natura cu minte sanetósa si practica, cunoscĕtoriu de viéti'a si de inpregiurarile locali ale comuneloru respective. Se pare inse, cà dupa ce Ddieu ne batù cu sute de legi, mai totu inportate din staturi straine, traduse reu, aplicate si mai reu, jurisconsultii nostrii s'au convinsu de imperiós'a necessitate, cá legile redactate in limb'a magiara nu numai se ni le traducemu noi noue, ci se ni le si comentamu, si inca prin jurisconsulti eminenti, tari in specialitatea loru atàtu cá teoria càtu si cá praxe.

Pe lànga ce dorimu cá se se afle comentatoru adeveratu maiestru la legea comunala, pàna ce nu va plesní prin capetele altoru legislatori de-a o mai schimbá si pe acésta, recomandamu la toti càti au a face cu nevoi finantiali, si se temu de spoliatiuni, cá se studiedie pe cei 526 de §§-i, din càti este compusa cartea d-lui G. Popu. In acelu codru de §§-i, contribuabilii voru aflá, pe o introducere instructiva de optu pagine, in patru parti ale cartiei, nu numai invetiaturi finantiali (fiscali le dicu in Romani'a) in sensulu strînsu alu cuventului despre tóte speciile de inposite directe si indirecte, monopole, loterii etc., ci si despre acelea acte civili, care trebue se trĕca si prin manile fiscului, precum contracte de cea mai mare diversitate (pag. 213—272), de cartile inmobiliiloru (funduarie le dicu in Ardealu), legitimatiunea prunciloru, dreptulu de successiune (hereditate, clironomia), testamente, aequivalente, timbre pe documente etc.

Éta legi si comentarie fórte necessarie, folosite inse de prea puçini, din care causa li se intempla daune, in càtu uneori le séca sufletulu.

— (Premiu de 80 franci in auru.) Directiunea institutului correct. reg. dela Vácz a depusu unu premiu de 80 franci solvindi in auru din fundulu propriu, pentru cea mai buna carte instructiva de cetitu pre sém'a aceloru robi, cari suferindu partea cea mai mare din pedépsa, se apropia càtra capetulu robiei („A szabaduláshoz közelálló fegyenczek részére alkalmas, jellem-szilárditó, erkölcsi és vallásos irányu olvasmány“). — Censurarea manuscriseloru a fostu incredintiata unei comissiuni de doi si in casulu de divergintia a decisu ministeriulu reg. m. de justitia. La concursu s'au admissu numai oficiali, preoti si invetiatori dela cele 6 institute reg. de corectiune; concurenti au fostu 12 la numeru si intre acestia doi romani, professorulu si preotulu dela institutulu de corectiune din Gherl'a. Premiulu fu adjudecatu domnului protopopu onor. si preotu gr. cath. dela institutulu din Gherl'a Joanu Papiu pentru lucrarea domniei sale „A lelki orvos és tanácsai“ (Doctorulu sufletescu si svaturile lui“) — carele a si primitu premiulu in dilele aceste. A mai fostu laudatu si opulu preotului rom. cath. dela Vácz.

Speramu cà dn. Papiu va traduce opulu seu si in limb'a romana, dar' si pàna atunci ilu felicitamu pentru reportarea invingerei onorifice.

Abonamentu nou la

„Observatoriulu“.

Prin acésta se deschide abonamentu nou pe triluniulu Octobre — Decembre a. c. si anume:

cu 2 fl. v. a. in laintrulu monarchiei,
cu 2 fl. 50 cr. séu 6 franci in strainetate.

Acei p. t. domni abonati alu caroru abonamentu espira cu ultim'a Septembre st. v. sunt rogati a'si reinnoi abonamentulu de timpuriu, pentru cá se nu sufere intrerupere in espedarea diariului.

Bani de abonamentu se transmitu mai usioru si mai siguru prin asemnatiuni postale (mandate) de a dreptulu la: „Observatoriulu“ in Sibiiu.

Esemplarie complete mai avemu numai dela 1/13 Juliu a. c.

Conditiunile de abonamentu se potu vedea in fruntea diariului.

Redactiunea.

Pretiurile cerealeloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la

1 Octobre st. n. in Sibiiu:

Grâu, dupa cualitati	1	hectolitru	fl. 6.60 –7.60
Grâu, amestecatu	1	„	„ 5.10—6.10
Secara	1	„	„ 5.10—5.50
Papusioiu	1	„	„ 4.60—5.—
Ordiu	1	„	„ 4.10—4.50
Ovesu	1	„	„ 1.80—2.20
Cartofi	1	„	„ 1.60—2.—
Mazare	1	„	„ 6.——7.—
Linte	1	„	„ 9.—10.—
Fasole	1	„	„ 5.——6.—
Lardu (slaniua)	50	Kilogram.	„ 34.—36.—
Untura (unsóre topita)	50	„	„ 30.——.32
Carne de vita	1	„	„ —.46
Oua 10 de			—.20

Spre scire.

La **Nicolau Avramu**, invetiatoriu in **Totvaradia** post'a **Soborsin** se afla spre vendiare:

A. 1500 pomi nobili à 20 cr.

Si adeca: I. meri. — II. peri, — III. pruni, — IV. caisini, — V. ciresi, — VI. nuci à 25 cr. — VII. agrisi (köszméte, Stachelbeere) à 10 cr.

B. Sementiari.

VIII. Fragari (dudi, eperfa) sut'a cu 60 cr.
IX. prunus mahaleb „ „ 80 cr.
X. pruni diferite soiuri „ „ 80 cr.
XI. populus piramidalis de 2—3 m. à 10 cr.
XII. periploca graeca, o planta suitóre, frumósa à 25 cr.

C. Diferite.

XIII. Cartea „Despre legume“ 1 es. 60 cr. — La 10 es. unulu rabatu. Porto: la 1—3 es. e 5 cr. — la 4—11 es. 15 cr.

XIV. Sementie de totu soiulu de legume, cu pretiu moderatu.

XV. Cartofi Early rose americani 50 K. = 3 fl.

XVI. „ Snoflake (hópehely, Schneeflocke, fulgi de nea 1 K. = 20 cr.

Cari dorescu a sadi in tómna pomii, se binevoiésca a comandá pàna in 10 Octobre v. — éra pentru primavéra pàna la finea lunei Februariu 1881, — adaug ndu càtra comanda si o parte a pretiului.

La cerere voiu servi cu unu catalogu specialu de pomi. (36)

Editoru si redactoru responsabilu: **G. Baritiu.**

Tipariulu lui **W. Krafft.**